בעזהשי"ת

ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך, ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה (יב א-ב)

לכאורה תמוה הלא קיי"ל (עירובין כב.) שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, א"כ למה הבטיח הקב"ה לאברהם הבטחות אלו בשכר אם ילך מארצו.

ואפשר לתרץ עפ"י דברי **הבכור שור** (ח"א בבא בתרא ט:) על מאמרם כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, שמבאר טעם מספר שש ברכות הוא כנגד שש לאוין שנאמרו במתנות עניים, כמו שחשבן הרמב"ם ז"ל (ריש הל' מתנת עניים), ואין להקשות הרי יש גם כמה עשין במצות צדקה ואמאי אינה מתברך נמי כנגדן, וביאור כי באמת שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, כי היכא דעונש ליכא בהאי עלמא, שאין בי"ד מענישין על ביטול מצות עשה, אבל על לא תעשה דמלקין עליה הרי יש עונש בעולם הזה, ועל כן כשהאדם נשמר מלעבור על לא תעשה, יש לו גם כן שכר בעולם הזה. עכ"ד.

והנה שמעתי פעם מפה **מרן רבינו שליט"א** להוסיף על פי דבריו, כי כן נאמר גם לגבי קיום מצות פריה ורביה, שמצינו שיש עליה עונש גם בעולם הזה, כדמצינו במס' ברכות (י.) שאמר הנביא לחזקיהו המלך (ישעיה לח א) צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה, ומפרש בגמרא כי מת אתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא, אמר ליה מאי כולי האי, אמר ליה משום דלא עסקת בפריה ורביה. ולכן כיון שעל ביטולה יש עונש בעולם הזה, הכי נמי על קיומה יש שכר בעולם הזה.

ובזה ביאור הפסוק בפרשת נח (ו ט) אלה תולדת נח וכו' את האלקים התהלך נח, ויולד נח שלשה בנים וכו', דמצינו בחז"ל (קידושין לט:) דשכר מצוה הוא ג"כ שלא להיכשל בדבר עבירה, וזהו את האלקים התהלך נח ובתרגום בדחלתא (ביראה) דה' הלך נח, ובאיזה זכות זכה לזה, ויולד נח שלשה בנים, בזכות מצות פריה ורביה שיש שכר גם בעולם הזה, שכר מצוה זו היה לו לשמירה שלא יכשל בדבר עבירה, עכ"ד הנחמדים.

ועל פי זה יתבאר סיבת ההבטחה לאברהם, שהרי רש"י הביא דברי המדרש (ב"ר לט ב) שאמר לו הקב"ה דכאן אי אתה זוכה לבנים, נמצא שאם ישאר כאן מגיע לו עונש ח"ו על מניעת מצות פריה ורביה, ועל כן אם יקיים מה שציוה לו ה' שילך מארצו, שפיר מגיע לו שכר על זה, וזה שאמר לו הקב"ה לך לך וכו' ואעשך לגוי גדול, כאן אי אתה זוכה לזה, ממילא אם ישאר כאן יגיע ח"ו עונש, אבל אם יעשה כמו שציווהו ה' וילך מארצו, אז, **ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה**, דשפיר יגיע לך שכר גם בעולם הזה.

ובזה יש לפרש הפסוקים להלן בפרשה (טו א-ד), אחר הדברים האלה וגו' **אנכי מגן לך שכרך הרבה מאוד, ויאמר אברם, ה' אלקים מה תתן לי ואנכי הולך ערירי**, ויש לומר כוונת אברהם, כי אחר שאמר לו השי"ת, אנכי מגן לך שכרך הרבה מאוד, כלומר שבשכר מעשיו הטובים יהי' לו למגן ולמחסה בעולם הזה, אמר אברהם, מה תתן לי, כי איך תתן לי שכר בעולם הזה, ואיך אהיה מובטח להינצל מכל פגע בשכר המצוה, הרי אין לי בנים ולא קיימתי מצות פריה ורביה, וממילא אין לי שכר בעולם הזה, ליזה השיב לו הקב"ה, כה יהי' זרעך כו', ושפיר יגיע לך שכר בעולם הזה ויהי' לו למגן ולמחסה כי שכרך הרבה מאוד.

❖ ❖ ❖

וילך אברם כאשר דיבר אליו ה' (יב ד).

יש לדקדק באמרו כאשר דיבר אליו ה', מה רבותא יש בזה.

הנה נראה לבאר בהקדם מה דאיתא **בברך משה** (בפרשתן) עה"פ (שם ט) ויסע אברם הלוך ונסוע הנגבה, וברש"י פי' לפרקים יושב כאן חודש או יותר, ונוסע משם ונוטע אהלו במקום אחר. ויש לדקדק מנין לו לרש"י שהי' מתעכב לפרקים על חודש ויותר, ואדרבה מלשון הכתוב נראה שהי' הולך בלי עיכוב.

ופירוש על פי דברי סניגורן של ישראל **הקדושת לוי** (הובא בייטב לב פ' וישלח), על מה דאיתא בגמרא (תענית כד:), רבי חנינא בן דוסא הוה קא אזיל באורחא (היה מהלך בדרך) אתא מיטרא (ירדו גשמים), אמר לפניו רבונו של עולם כל העולם כולו בנחת וחנינא בצער, פסק מיטרא (פסקו הגשמים) כי מטא לביתיה אמר לפניו רבונו של עולם כל העולם כולו בצער (על הפסקת הגשמים) וחנינא בנחת, אתא מיטרא (ירדו שוב הגשמים). אמר רב יוסף מאי אהניא ליה צלותא דכהן גדול לגבי רבי חנינא בן דוסא, דתנן היה מתפלל תפלה קצרה בבית החיצון, מאי מצלי, יהי רצון מלפניך ה' אלקינו, שתהא השנה הזו גשומה וכו', ואל יכנס לפניך תפלת עוברי דרכים. ופירש רש"י, 'מאי אהניא ליה צלותא דכהן גדול, כשהיה מתפלל תפלה קצרה ביום הכפורים, שהיה אומר אל יכנס לפניך תפלת עוברי דרכים (שמתפללים שיעצרו הגשמים). דרבי חנינא מבטל ליה לצלותיה דכהן גדול, שאף על פי כן שמע הקב"ה תפלתו ופסיק מיטרא.

ולכאורה צריך ביאור איך באמת יתכן שרבי חנינא בן דוסא, היה מסוגל בקדושתו לבטל את תפלתו של הכהן הגדול, שהיה מתפלל ביום המקודש ביותר לישראל ביום הכיפורים בצאתו מקודש הקדשים 'ואל **יכנס לפניך תפלת עוברי דרכים**' שמתפללים על עצירת הגשמים.

ופירש **הגאון הקדוש ז"ל מבארדיטשוב** הטעם, כי יש שתי בחינות, א' נקרא עוברי דרכים, היינו שכל מטרת לבו רק לבוא ולהגיע למחוז חפצו, ובדרך הוא רץ אחר רץ עדי יבוא למקומו. ב' נקרא הולכי דרכים, היינו שיודע שבכל מקום מדרך כף רגלו ה' הכין מצעדיו, למען יתקן שם איזה ניצוץ הקדוש השייך לנשמתו וזה עיקר מהלכו, רק ששם לו השם יתברך סיבה למחוז חפצו, למען יסע דרך הילוכו בכל המקומות עד יגיע שמה, והנה הכהן גדול התפלל שאל יכנסו תפלת 'עוברי דרכים', מי שהוא בבחינת עובר על הדרך, אבל רבי חנינא בן דוסא היה בבחינת 'הולכי דרכים', והוא בודאי צריך שלא יהיה בצער בדרך הילוכו, על כן פסקו הגשמים, עכדה"ק.

ועל פי זה פירוש מרן זלה"ה כי אחר שהעיד הכתוב ויסע אברם הלו"ך ונסוע, פירוש שהיה בבחינת הולך ולא עובר דרך, מזה הוכיח רש"י שלפרקים היה מתעכב חודש או יותר, כי מכיון שהי' בבחינת הולך שבכל מקום בואו היה מתקן הנצוצות הקדושות, על כרחך היה מוכרח להתעכב בכל מקום כפי הצורך לברר ניצוצי הקדושה אשר במקום ההוא, עכ"ד.

ובדרך זה יתבאר הכתוב, דהקב"ה אמר לאברם ל"ך לך שילך בבחינת הולכי דרכים, ולזה לא גילה לו הקב"ה איה מקום חפצו, כי העיקר הוא ההליכה ולא המקום אשר הולך לשם, וזהו שמעיד עליו הכתוב ויל"ך אברם כאשר דיב"ר אליו ה', שכן עשה שהלך לברר הנצוצות על הדרך.

ובזה יש לבאר דברי המדרש (ב"ר לט סט) אמר ר' לוי שתי פעמים כתיב לך לך, ואין אנו יודעים אי זו חביבה אם השניה אם הראשונה, ממה דכתיב אל ארץ המוריה, הוי השניה חביבה מן הראשונה, ע"כ. דאיתא באוה"ח הק' (עי' בדבריו בפרשת בהר כה לט) שאילו ישראל לא חטאו היה ביכלתם לישב שארץ ישראל ולמשוך מאליו כל הניצוצות מכל מקום, ולבררו ולהעלותו אל הקדושה, ע"כ .

וזה ביאור דברי המדרש, דאצל השניה כתיב הר המוריה דמורה על ארץ ישראל, והכוונה כי בארץ ישראל היה לו כחו במידת ההליכה גדול יותר, כי יתכן לישב במקום אחד ולתקן כל הנצוצות ממקום מושבו, בלי לילך גלות מקום למקום, משא"כ בראשונה היה צריך עדיין לילך גלות ממקום למקום, ועל כן הא עדיפא דכתיב אל ארץ המוריה.